

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૮૩૬/૨૦૧૬

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી હર્ષા દેવાની

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિઆ

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	

=====

મે. ન્યુ પેન્સલા ઇન્ડસ્ટ્રીઝ અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને ર સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર તરફે વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈ

સામાવાળાઓ તરફે વકીલ સુશ્રી અવની એસ. મહેતા

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી હર્ષા દેવાની

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી એ.એસ. સુપેહિઆ

તારીખ: ૧૦/૦૨/૨૦૧૭

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ કુમારી હર્ષા દેવાણી દ્વારા)

[૧] ત્રીજા સામાવાળા - ડેપ્યુટી કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ (ડ્રોબેક), મુન્દ્રા દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા ખામી મેમો (deficiency memo) થી નારાજ થઈને, અરજદારે ભારતીય બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આ અરજી રજૂ કરી છે.

[૨] અરજદાર, એક માલિકીની પેઢી (proprietary concern) છે, જે એન્જિનિયરિંગ સામાન જેવા કે નટ, બોલ્ટ, હેન્ડ ટુલ્સ વગેરેનું ઉત્પાદન કરે છે અને આવા ઉત્પાદિત માલની નિકાસની પ્રવૃત્તિમાં પણ સંકળાયેલી છે. તેના વ્યવસાયના સામાન્ય ક્રમમાં, અરજદારે સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૨ થી ૩૧.૧૨.૨૦૧૪ દરમિયાન કુદ્દી શ્રેડેડ રોલ્સ, પીકેક્સ, હોઝ, નટ બોલ્ટ, વોશર અને સ્ટીલ કલેમ્પ્સ વગેરેની નિકાસ કરી હતી, જેના દ્વારા નિકાસના અંદાજે ૧૫૦ વ્યવહારો કરવામાં આવ્યા છે અને આ સામાન સાઉદી અરેબિયા, યુએઈ, કુવૈત, જોર્ડન વગેરે જેવા વિવિધ સ્થળોએ નિકાસ કરવામાં આવ્યો છે. અરજદારનો કેસ એવો છે કે કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ (ત્યારબાદ "અધિનિયમ" તરીકે સંદર્ભિત) ની જોગવાઈઓ હેઠળ, જે નિકાસકાર માલની નિકાસ માટે મંજૂરી મેળવવા માંગે છે તેણે અધિનિયમની કલમ ૫૦ ની શરતો અનુસાર કસ્ટમ્સ અધિકારી સમક્ષ શિપિંગ બિલ ફાઈલ કરવાનું રહે છે. કસ્ટમ્સ અધિકારી અધિનિયમની કલમ ૫૧ મુજબ નિકાસ માટે દાખલ કરાયેલ માલ પ્રતિબંધિત માલ નથી અને નિકાસકારે તેના પર આકારણી કરાયેલી ડ્યુટી (જો કોઈ હોય તો) ચૂકવી દીધી છે તે અંગે સંતોષ અનુભવ્યા પછી જ નિકાસ માટે માલની મંજૂરી અને લોડિંગની પરવાનગી આપે છે. અરજદારનો કેસ એવો છે કે આ સામાન કિલયર કરવામાં આવ્યો છે અને નિકાસ વ્યવહાર પૂર્ણ થયો છે, એટલે કે, આ સામાન આયાતકાર દ્વારા પ્રાપ્ત પણ કરી લેવામાં આવ્યો છે. અરજદારનો કેસ વધુમાં એવો છે કે યોગ્ય અધિકારીએ માલનું

વર્ગીકરણ કયા પ્રકરણ મથાળા હેઠળ કર્યું છે તે મુજબ માલની આકારણી કર્યા પછી અધિનિયમની કલમ ૫૧ હેઠળ 'લેટ એક્સપોર્ટ ઓર્ડર' જારી કરીને માલ કિલયર કરવામાં આવ્યો છે અને અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા વર્ગીકરણનો યોગ્ય અધિકારી દ્વારા સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે અને અધિનિયમની કલમ ૫૧ હેઠળ યોગ્ય હુકમ પસાર કર્યા પછી માલ કિલયર કરવામાં આવ્યો છે. તદુપરાંત, કસ્ટમ્સ સત્તાવાળાઓ દ્વારા 'એક્સપોર્ટ પ્રમોશન કોપી' પણ જારી કરવામાં આવી છે, જે અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ આકારણી કરવામાં આવી છે અને યોગ્ય અધિકારી દ્વારા કલમ ૫૧ હેઠળ લેટ એક્સપોર્ટ ઓર્ડર જારી કરવામાં આવ્યો છે તે દર્શાવવા માટે આખરી અને નિર્ણાયક પુરાવો છે. અરજદારના જણાવ્યા અનુસાર, એક્સપોર્ટ પ્રમોશન કોપી રજૂ કરવા પર જ નિકાસકાર નિકાસના પ્રોત્સાહનોના લાભો મેળવવા માટે હકદાર બને છે, જેમ કે ડ્યુટી ડ્રોબેક અને ભારત સરકારની વિદેશ વ્યાપાર નીતિ હેઠળની ફોક્સ પ્રોડક્ટ સ્કીમ (FPS) જેવા અન્ય પ્રોત્સાહનો.

[૩] અરજદારે નિયત સમયમર્યાદામાં સંબંધિત નિકાસ વ્યવહારો માટે ડ્રોબેક માટેના દાવાઓ સબમિટ કર્યા હતા, જોકે, તે કિલયર કરવામાં આવ્યા ન હતા કે પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યા ન હતા. એવું જણાય છે કે તે સંદર્ભમાં વિવિધ પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા હતા, જે અરજદારના જણાવ્યા મુજબ ગેરવાજબી બાબતો માટે ડ્રોબેકના દાવાઓમાં વિલંબ કરવા માટે માત્ર પાયાવિહોણા પ્રશ્નો

હતા. તેની વિનંતીઓની ઉપેક્ષા કરવામાં આવી રહી હોવાથી, એવું જણાય છે કે અરજદારે તારીખ ૨૯.૦૯.૨૦૧૫ ના રોજ ચેરમેન, સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સને ફરિયાદ કરી હતી, જેમાં અરજદારે એવી ફરિયાદ કરી હતી કે માત્ર તેમની ગેરકાયદેસર માંગણીઓ અરજદાર દ્વારા પૂરી કરવામાં આવી ન હોવાના કારણે ડ્રોબેક રોકી રાખવામાં આવ્યો હતો. આ ફરિયાદની નકલો ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ વિજિલન્સ, કસ્ટમ્સ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, નવી દિલ્હી અને ચીફ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ, મુંબઈને પણ મોકલવામાં આવી હતી. અરજદારનો કેસ વધુમાં એવો છે કે તેણે શિપિંગ બિલ નં. ૬૨૬૩૧૬૨ તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૧૪ ધરાવતા એક ડ્રોબેક દાવાના સંબંધમાં વિજિલન્સ ડિપાર્ટમેન્ટને ચોક્કસ ફરિયાદ કરી હતી અને ફરિયાદ મળ્યાની તરત જ તે ડ્રોબેક પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યો હતો અને ડ્રોબેકની મુખ્ય રકમ મુક્ત કરવામાં આવી હતી. જોકે, અન્ય નિકાસ વ્યવહારો શિપિંગ બિલ નં. ૬૪૦૫૪૪૫ તારીખ ૧૧.૦૭.૨૦૧૩, નં. ૬૪૦૪૬૨૩ તારીખ ૧૧.૦૭.૨૦૧૩, નં. ૩૭૯૭૧૭૬ તારીખ ૧૦.૦૭.૨૦૧૪, નં. ૫૨૨૪૩૬૦ તારીખ ૨૬.૦૯.૨૦૧૪, નં. ૫૫૮૪૬૧૩ તારીખ ૧૧.૧૦.૨૦૧૪, નં. ૬૧૧૭૦૧૭ તારીખ ૧૮.૧૧.૨૦૧૪ અને નં. ૬૨૬૩૬૬૪ તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૧૪ ના સંબંધમાં, જેમાં સમાન પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા હતા, એટલે કે માલના ખોટા વર્ગીકરણના સંબંધમાં, અરજદારે ફરિયાદ નોંધાવ્યા પછી, વિભાગ દ્વારા તારીખ ૦૯.૧૧.૨૦૧૫ અને ૨૦.૧૧.૨૦૧૫ ના રોજ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા માલના વર્ગીકરણને સ્વીકારીને ડ્રોબેક મુક્ત કરવામાં

આવ્યો હતો, પરંતુ વ્યાજ વગર. અરજદારનો કેસ એવો છે કે સમાન પ્રકારના માલ અને સમાન પ્રશ્નોના સંબંધમાં, વિભાગે અરજદારના વર્ગીકરણનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને ડ્રોબેક મુક્ત કર્યો હતો, જોકે, અન્ય નિકાસ વ્યવહારોના સંબંધમાં, ડ્રોબેકના દાવાઓ પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યા નથી અને મુક્ત કરવામાં આવ્યા નથી. ત્યારબાદ, આક્ષેપિત ખામી મેમો (deficiency memo) જારી કરવામાં આવ્યો છે જેમાં જણાવાયું છે કે વિભાગ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા નિકાસ કરેલા માલના વર્ગીકરણ અને સ્વ-આકારણી (self-assessment) સાથે સહમત નથી અને તેમાં દર્શાવ્યા મુજબ અરજદાર દ્વારા નિકાસ કરવામાં આવેલી વસ્તુઓ સ્કેફોલ્ડિંગ (scaffolding) ના મુખ્ય ઉત્પાદનોના ભાગ સિવાય બીજું કંઈ નથી, જે બાંધકામ અને સમારકામ અથવા મકાન અને અન્ય માળખામાં લોકોને અને સામગ્રીને ટેકો આપવા માટે વપરાતું કામચલાઉ માળખું છે અને તે ચેપ્ટર ૭૩૦૮૪૦૦૦ હેઠળ વધુ યોગ્ય રીતે વર્ગીકૃત કરવા પાત્ર છે, અને અરજદારને કારણદર્શક નોટિસ આપવામાં આવી છે કે તેમાં દર્શાવેલ નિકાસ કરેલ માલને CTH અને તેના સબ-હેડિંગ હેઠળ શા માટે વર્ગીકૃત ન કરવો જોઈએ અને તે મુજબ ડ્રોબેક પ્રતિબંધિત શા માટે ન કરવો જોઈએ, જેણે વર્તમાન અરજીને જન્મ આપ્યો છે.

[૪] વર્તમાન અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, ત્રીજા સામાવાળા, ડેપ્યુટી કમિશનરે એકતરફી રીતે વર્ગીકરણ બદલી નાખ્યું છે અને પ્રકરણ મથાળા ૭૩૦૮

મુજબ ડ્રોબેકની ગણતરી કરીને તારીખ ૨૩.૦૨.૨૦૧૬ ના રોજ ડ્રોબેક મુક્ત કર્યો છે. તદુપરાંત, જે મુક્ત કરવામાં આવ્યું છે તે માત્ર ડ્રોબેકની મૂળ રકમ જ છે અને કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૭૫એ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ નથી. એવું જણાય છે કે ૨૭ શિપિંગ બિલમાંથી માત્ર ૨૨ બિલના સંબંધમાં જ ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે, જોકે, બાકીના ૫ બિલના સંબંધમાં ડ્રોબેક રોકી રાખવામાં આવ્યો છે.

[૫] અરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોના જવાબમાં, સામાવાળા નંબર ૨ અને ૩ વતી એક સોગંદનામું (affidavit-in-reply) ફાઈલ કરવામાં આવ્યું છે જેમાં જણાવાયું છે કે અરજદારે થ્રેડેડ બાર, બાર કલેમ્પ, કલેમ્પ, બેઝ સ્કવેર વોશર, જોઈન્ટ નટ, ડબલ્યુ. નટ, કિલપ વગેરે તરીકે નિકાસ માલ જાહેર કરતા શિપિંગ બિલના આધારે ડ્રોબેક દાવો રજૂ કર્યો હતો. સદર દાવાની ચકાસણી પર, નિકાસ કરેલા માલનું વર્ગીકરણ અને સ્વ-આકારણી પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ (prima facie) ખોટી હોવાનું જણાયું હતું અને તેથી, ડ્રોબેક માટેના દાવાની ચોકસાઈ ચકાસવાના હેતુથી, અરજદારને આક્ષેપિત ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે. સામાવાળાઓના જણાવ્યા અનુસાર, ડ્રોબેક દાવાના સમર્થનમાં સંબંધિત અને જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કરીને આવા મેમોમાં વ્યક્ત કરાયેલી શંકાનું ખંડન કરવા માટે દાવેદારને તક આપવા માટે ખામી મેમો જારી કરવામાં આવે છે. જો દાવેદાર સ્પષ્ટતા કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો આગળનું પગલું કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવાનું રહેશે, જેમાં દાવેદારને ખુલાસો પૂછવામાં આવશે કે ખામી મેમોમાં દાવેદારને જણાવવામાં આવેલા આધારે ડ્રોબેક દાવો શા માટે નકારી કાઢવામાં ન આવે. સોગંદનામામાં

વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ડાયરેક્ટોરેટ જનરલ ઓફ રેવન્યુ ઈન્ટેલિજન્સ (DRI), અહમદાબાદ ઝોનલ યુનિટ દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને એવું જાણવા મળ્યું હતું કે જલંધર, લુધિયાણા અને દિલ્લી સ્થિત વિવિધ નિકાસકારો મુન્દ્રા પોર્ટ પરથી નિકાસ કરી રહ્યા હતા અને ફોક્સ પ્રોડક્ટ સ્કીમ (FPS) હેઠળ ડ્રોબેક અને નિકાસ પ્રોત્સાહનોનો દાવો કરી રહ્યા હતા જે તેઓ જેના માટે હકદાર હતા તેના કરતાં વધુ હતો. નિકાસ કરેલા માલને બિન-એલોચ સ્ટીલથી બનેલા નટ/બોલ્ટ/નટ થ્રેડેડ/સ્ટીલ કલેમ્પ્સ/વોશર વગેરે જાહેર કરતા શિપિંગ બિલના આધારે CTH ૭૩૧૮૧૬૦૦ હેઠળ ડ્રોબેકના દાવા હેઠળ વર્ગીકૃત કરીને નિકાસકારો દ્વારા કરવામાં આવેલા ડ્રોબેકના દાવાની ચાલતી તપાસને ધ્યાનમાં રાખીને, આવા નિકાસકારોના ડ્રોબેક દાવા પણ રોકી રાખવામાં આવ્યા હતા. DRI દ્વારા તપાસ પેન્ડિંગ હોય ત્યારે, માલની નિકાસ પૂર્ણ થઈ છે કે નહીં તે ધ્યાનમાં લીધા વિના, CTH ૭૩૦૮ ૪૦૦૦ હેઠળ યોગ્ય રીતે વર્ગીકૃત કરવાને બદલે, શિપિંગ બિલમાં CTH ૭૩૧૮૧૬૦૦ હેઠળ નિકાસ માલ જાહેર કરવા અને વર્ગીકૃત કરવાના આધારે કોઈપણ નિકાસકારને કોઈ ખોટો દાવો કરવાની મંજૂરી આપવામાં ન આવે તેવા હેતુથી આ કરવામાં આવ્યું હતું. વધુમાં એવું જાણવાયું છે કે જે કેસોમાં ડાયરેક્ટર ઓફ રેવન્યુ ઈન્ટેલિજન્સે તપાસ પૂર્ણ કરી હતી, તેમાં નિકાસ કરેલા માલના ખોટા વર્ગીકરણ માટે અને માલના મૂલ્યનું પુનઃનિર્ધારણ, તફાવતની ડ્યુટીની વસૂલાત, વ્યાજ સાથે વધારાના ડ્યુટી ડ્રોબેકની વસૂલાત અને પેનલ્ટી લાદવા સહિતના પરિણામી પગલાં લેવા માટે

નિકાસકારોને કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. ૨૯ સમાન સ્થિતિ ધરાવતા નિકાસકારોના કિસ્સામાં, જેમાં અહીં અરજદાર પણ સામેલ છે, જેમને DRI દ્વારા અત્યાર સુધી કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી નથી, સામાવાળાઓ દ્વારા ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યા છે જેમાં તેઓને સ્પષ્ટતા કરવા જણાવવામાં આવ્યું છે કે ખામી મેમોમાં ઉલ્લેખિત નિકાસ કરેલ માલ શા માટે CTH ૭૩૦૮ અને તેના સબ-હેડિંગ હેઠળ વર્ગીકૃત ન કરવો જોઈએ અને તે અનુસાર ડ્રોબેક કેમ પ્રતિબંધિત ન કરવો જોઈએ. વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર પાસેથી આ મેમો મળ્યાની તારીખથી ૩૦ દિવસની અંદર આક્ષેપિત ખામી મેમોનો જવાબ રજૂ કરવાની અપેક્ષા હતી; જોકે, મેમોમાં આપવામાં આવેલો સમય પૂરો થયા પછી પણ અરજદાર તેમ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. સંજોગોમાં, જવાબ આપનાર સામાવાળાઓએ અરજદારને મળવાપાત્ર મર્યાદા સુધીનો ડ્રોબેક દાવો મંજૂર કરવાનું યોગ્ય માન્યું અને તારીખ ૦૮.૦૨.૨૦૧૬ ના રોજ, રૂ. ૬,૩૬,૧૦૮.૮૪ ની રકમ માટે ડ્રોબેક મંજૂર કર્યો, જ્યારે બાકીના દાવા માટે, કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવી અને અરજદારને સુનાવણીની તક આપવા સહિત કાયદાની યોગ્ય પ્રક્રિયાને અનુસર્યા પછી તેનો નિર્ણય કરવો યોગ્ય માનવામાં આવ્યો હતો. એવું પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે કે અરજદારની તરફેણમાં ડ્રોબેક દાવાના ભાગને મંજૂર કરવા માટે અરજદારને સુનાવણી આપવામાં આવી ન હતી, જ્યારે અરજદાર દ્વારા સબમિટ કરાયેલા ડ્રોબેક દાવાના ભાગને નકારી કાઢતા પહેલા અરજદારને સુનાવણી આપવામાં આવશે.

વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે નિકાસ કરેલા માલના વર્ગીકરણ સ્પષ્ટ કરવા માટે નિકાસકારને તારીખ ૩૦.૧૨.૨૦૧૫ ના રોજનો ખામી મેમો યોગ્ય રીતે જારી કરવામાં આવ્યો છે.

[૬] અરજદાર તરફે વિદ્વત વકીલ શ્રી દીપેન દેસાઈએ રજૂઆત કરેલ કે અધિનિયમની કલમ ૭૫એ હેઠળ, ડ્રોબેક દાવો પ્રોસેસ કરવો પડશે અને એક મહિનાની સમયમર્યાદામાં ચુકવણી કરવી પડશે, આમ કરવામાં નિષ્ફળ જવાથી, નિકાસકારને વ્યાજ ચૂકવવું પડશે. તેથી, એવી કાયદાકીય મંડેટ છે કે આવા દાવાની તારીખથી એક મહિનાના ગાળામાં ડ્રોબેક દાવો કિલયર કરવો પડશે અને ચુકવણી કરવી પડશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ઉપરોક્ત વૈધાનિક સ્થિતિ હોવા છતાં, ડ્રોબેક દાવાઓ કિલયર અથવા પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યા ન હતા અને જોકે કોઈ તપાસ પેઝિંગ ન હતી અથવા કોઈ આદેશ આપવામાં આવ્યો ન હતો અને નિકાસ કરાયેલા કોઈપણ માલના કોઈ સેમ્પલ લેવામાં આવ્યા ન હતા, તેમ છતાં કોઈ પણ આધાર વગર, માત્ર વિદેશી કારણોસર ડ્રોબેક દાવામાં વિલંબ કરવા માટે સિસ્ટમમાં પાચાવિહોણા પ્રશ્નો ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યા છે. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે આજની તારીખે, સામાવાળાઓ દ્વારા અરજદારને ચૂકવવાપાત્ર ડ્રોબેકની મૂળ રકમ આશરે રૂ. ૭૦,૦૦,૦૦૦/- છે, જે સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૨ થી બાકી છે અને અધિનિયમની કલમ ૭૫એ હેઠળ વ્યાજનો હિસ્સો વધી રહ્યો છે. એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારે તારીખ ૨૯.૦૯.૨૦૧૫ ના રોજ

ચેરમેન, સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઇઝ એન્ડ કસ્ટમ્સને ફરિયાદ કરી હતી, જેની નકલો ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ વિજિલન્સ, કસ્ટમ્સ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, નવી દિલ્હી અને ચીફ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ, મુંબઈને પણ મોકલવામાં આવી હતી, જેમાં અરજદારે ફરિયાદ કરી હતી કે માત્ર તેમની ગેરકાયદેસર માંગણીઓ અરજદાર દ્વારા પૂરી કરવામાં આવી ન હોવાના કારણે ડ્રોબેક રોકી રાખવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે અરજદારે શિપિંગ બિલ નં. ૬૨૬૩૧૬૨ તારીખ ૨૫.૧૧.૨૦૧૪ ધરાવતા એક ડ્રોબેક દાવાના સંબંધમાં વિજિલન્સ ડિપાર્ટમેન્ટને ચોક્કસ ફરિયાદ કરી હતી અને આવી ફરિયાદ મળતાં જ સદર ડ્રોબેક પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યો હતો અને ડ્રોબેકની મૂળ રકમ મુક્ત કરવામાં આવી હતી, જે દર્શાવે છે કે તેને કોઈ કારણ વગર સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર રીતે રોકી રાખવામાં આવ્યો હતો અને જે ક્ષણે અરજદારે ફરિયાદ કરી, ડ્રોબેક તરત જ મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અરજીના મેમોરેન્ડમના પરિચ્છેદ ૨.૧૭ માં દર્શાવ્યા મુજબના અન્ય નિકાસ વ્યવહારોના સંબંધમાં, જેમાં માલના ખોટા વર્ગીકરણ અંગે સમાન પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો, અરજદાર દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવ્યા પછી, વિભાગ દ્વારા ડ્રોબેક મુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો, જોકે, વ્યાજ વગર, અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા માલના વર્ગીકરણનો સ્વીકાર કરીને. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સમાન પ્રકારના માલના સંબંધમાં જેમાં સમાન પ્રશ્નો કરવામાં આવ્યા હતા, વિભાગે અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા વર્ગીકરણનો સ્વીકાર કર્યો છે અને ડ્રોબેક મુક્ત

કર્ચો છે, જોકે, અન્ય નિકાસ વ્યવહારોના સંબંધમાં, ડ્રોબેક દાવાઓ પ્રોસેસ કરવામાં આવ્યા નથી અને મુક્ત કરવામાં આવ્યા નથી.

[૬.૧] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આક્ષેપિત ખામી મેમો એ બતાવવા માટે જારી કરવામાં આવ્યો છે કે ડ્રોબેક દાવાઓ અંગે અંશતઃ તપાસ શરૂ કરવામાં આવી છે અને તેથી, ડ્રોબેક દાવાઓને વધુ રોકી રાખવાના કારણ તરીકે લઈ શકાય છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એકવાર આખરી આકારણી કરવામાં આવે અને યોગ્ય અધિકારી દ્વારા માલનું વર્ગીકરણ કાયદેસર રીતે મંજૂર કરવામાં આવે, પછી કાયદામાં દર્શાવેલ સિવાય કોઈ અધિકારી આવી આકારણી ફરીથી ખોલી શકતો નથી. કસ્ટમ્સ, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યુટીઝ એન્ડ સર્વિસ ટેક્સ ડ્રોબેક રૂલ્સ, ૧૯૯૫ (ત્યારબાદ "નિયમો" તરીકે સંદર્ભિત) ના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, જે જોગવાઈ કરે છે કે જો ડ્રોબેક દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો હોય અથવા પેટા-નિયમ (૨) માં ઉલ્લેખિત દસ્તાવેજો વગરનો હોય, તો તે નિયત ફોર્મમાં ખામી મેમો સાથે ૧૦ દિવસની અંદર દાવેદારને પરત કરવામાં આવશે અને કલમ ૭૫એ ના હેતુ માટે તે ફાઈલ કરવામાં આવ્યો નથી તેમ માનવામાં આવશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ખામી મેમો માત્ર ત્યારે જ જારી કરી શકાય જ્યારે ડ્રોબેક દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો હોય અને તે પણ માત્ર ૧૦ દિવસની અંદર.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માત્ર ૧૦ દિવસની અંદર ખામી મેમો જારી કરવાનો હોય છે એટલું જ નહીં, પરંતુ નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) માં આપેલા કારણોસર જ તે જારી કરી શકાય છે, જ્યારે, વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, જે વર્ગીકરણ હેઠળ માલની આકારણી કરવામાં આવી છે તેને બદલવા માટે ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે, જે કાયદામાં સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર્ય છે, કારણ કે તે આકારણી પછી સમીક્ષા કરવા અથવા અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ અગાઉથી કરેલી આકારણીને રદ કરવા સમાન બનશે.

[૬.૨] વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તારીખ ૧૯.૦૧.૨૦૧૬ ની નોટિસ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ખામી મેમોના બહાના હેઠળ, ત્રીજા સામાવાળા વ્યક્તિગત સુનાવણી હાથ ધરી રહ્યા છે જેનો અર્થ એ થશે કે ત્રીજા સામાવાળા વર્ગીકરણમાં ફેરફાર માટે કામગીરી શરૂ કરી રહ્યા છે જે તેમનામાં નિહિત સત્તાઓથી પર છે અને સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર અને કાયદાના અધિકાર વગરનું છે. તદનુસાર, એવી વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે તારીખ ૩૦.૧૨.૨૦૧૫ ના આક્ષેપિત ખામી મેમોને રદબાતલ જાહેર કરીને રદ કરવામાં આવે અને સામાવાળાઓને અધિનિયમની કલમ ૭પએ હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ વ્યાજ સાથે ડ્રોબેકની રકમ તરત જ મુક્ત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે.

[૭] અરજીનો વિરોધ કરતા, સામાવાળાઓ તરફે વિદ્ધત સિનિયર સ્ટેનિંગ કાઉન્સેલ શ્રીમતી અવની મહેતાએ સામાવાળાઓ વતી દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાની સામગ્રી પુનરાવર્તિત કરી હતી અને દલીલ કરી હતી કે અરજદારે પ્રશ્ન હેઠળના માલનું ખોટું વર્ગીકરણ રજૂ કર્યું છે અને તેથી, વિભાગ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા નિકાસ કરેલા માલના વર્ગીકરણ અને સ્વ-આકારણી સાથે સહમત ન હોવાથી, આક્ષેપિત ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે માલ સ્વ-આકારણી હેઠળ નિકાસ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, જવાબદાર સત્તાવાળાઓએ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલા વર્ગીકરણ દાવાની ચકાસણી કરી ન હતી અને મોટી સંખ્યામાં કિસ્સાઓમાં એવું જાણવા મળ્યું છે કે સમાન માલ ખોટા વર્ગીકરણ હેઠળ નિકાસ કરવામાં આવ્યો છે અને DRI દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસના અનુસંધાનમાં, અરજદાર દ્વારા નિકાસ કરાયેલા માલના વર્ગીકરણ અંગે સ્પષ્ટતા કરવા અરજદારને જણાવતો આક્ષેપિત ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે. નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) માં સમાવિષ્ટ ખામી મેમો જારી કરવા માટેની ૧૦ દિવસની સમયમર્યાદા અંગે જ્યાં સુધી સવાલ છે, ત્યાં સુધી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તે માત્ર માર્ગદર્શક (directory) છે અને ફરજિયાત (mandatory) નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે નિકાસ કરાયેલા માલના તેના વર્ગીકરણને સ્પષ્ટ કરવા માટે અરજદારને ખામી મેમો યોગ્ય રીતે જારી કરવામાં આવ્યો છે અને આ અરજી ગુણદોષ વગરની હોઈ, રદ કરવા પાત્ર છે.

[૮] ઉપર નોંધાયેલી હકીકતો અને રજૂઆતોના પ્રકાશમાં, નિયમોના નિયમ ૧૩ નો સંદર્ભ લેવો સુસંગત બની શકે છે, જે "પોસ્ટ સિવાય અન્ય માધ્યમથી નિકાસ કરાયેલા માલ પર ડ્રોબેક દાવો કરવાની રીત અને સમય" શીર્ષક ધરાવે છે. તેના પેટા-નિયમ (૧) માં જોગવાઈ છે કે ડ્રોબેકના દાવા હેઠળ માલની નિકાસ માટેના શિપિંગ બિલની ત્રિપુટી નકલ, કસ્ટમ્સના યોગ્ય અધિકારી અધિનિયમની કલમ ૫૧ હેઠળ નિકાસ માટે માલના કિલચરન્સ અને લોડિંગની મંજૂરી આપતો હુકમ કરે તે તારીખે ફાઇલ કરાયેલ ડ્રોબેક માટેનો દાવો માનવામાં આવશે અને ડ્રોબેક માટેનો સદર દાવો આપો હુકમ કરનાર યોગ્ય અધિકારી દ્વારા જાળવી રાખવામાં આવશે. નિયમ ૧૩ નો પેટા-નિયમ (૨) જોગવાઈ કરે છે કે ડ્રોબેકના દાવા સાથે તેની હેઠળ દર્શાવેલ દસ્તાવેજો સામેલ હોવા જોઈએ. નિયમ ૧૩ નો પેટા-નિયમ (૩) જોગવાઈ કરે છે કે જો ડ્રોબેક દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો હોય અથવા પેટા-નિયમ (૨) માં દર્શાવેલ દસ્તાવેજો વગરનો હોય, તો તે પ્રિન્સિપલ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ અથવા કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ દ્વારા નિર્ધારિત ફોર્મમાં ખામી મેમો સાથે ૧૦ દિવસની અંદર દાવેદારને પરત કરવામાં આવશે અને કલમ ૭૫એ ના હેતુ માટે તે ફાઇલ કરવામાં આવ્યો નથી તેમ માનવામાં આવશે.

[૯] આમ, બે સંભવિત પરિસ્થિતિઓમાં (eventualities) ખામી મેમો જારી કરવો જરૂરી છે. પ્રથમ, જ્યાં ડ્રોબેક માટેનો દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો હોય, અને બીજું જ્યાં ડ્રોબેક દાવો નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૨) માં દર્શાવેલ દસ્તાવેજો સાથે ન હોય. આ નિયમ વધુમાં જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં ઉપરોક્ત બે પરિસ્થિતિઓ સંતોષાતી નથી તેવા કિસ્સામાં, ડ્રોબેક માટેનો દાવો ખામી મેમો સાથે દાવેદારને પરત કરવાનો રહેશે અને આવો દાવો અધિનિયમની કલમ ૭પએ ના હેતુ માટે, એટલે કે વ્યાજની ચુકવણીના હેતુ માટે ફાઈલ કરવામાં આવ્યો નથી તેમ માનવામાં આવશે. તેથી, નિયમ પરિપૂર્ણ થાય છે કે જ્યારે ખામી મેમો જારી કરવામાં આવે ત્યારે ડ્રોબેક માટેનો દાવો પરત કરવાનો રહેશે.

[૧૦] વર્તમાન કેસની હકીકતો નિયમોના ઉપરોક્ત વૈધાનિક માળખાના પ્રકાશમાં તપાસવી જરૂરી છે.

[૧૧] ઉપર નોંધ્યા મુજબ, નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) માં ઉલ્લેખિત બે પરિસ્થિતિઓના કિસ્સામાં જ ખામી મેમો જારી કરી શકાય છે, એટલે કે (૧) જો દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો હોય, અથવા (૨) જો પેટા-નિયમ (૨) માં દર્શાવેલ દસ્તાવેજો પૂરા પાડવામાં ન આવ્યા હોય. આવી કોઈ ત્રીજી પરિસ્થિતિ નથી જે કિસ્સામાં ખામી મેમો જારી કરી શકાય. ઉપરોક્ત જોગવાઈના સ્પષ્ટ વાંચન પર, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે ખામી મેમો માત્ર નિર્ધારિત

ફોર્મમાં ખામીઓ દર્શાવવા માટે જ જારી કરી શકાય છે અને તે દાવેદારને કોઈપણ બાબતની સ્પષ્ટતા કરવા માટે કહેતી કારણદર્શક નોટિસના સ્વરૂપમાં હોઈ શકે નહીં. આ જોગવાઈના સ્વરૂપ પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે જે ખામી મેમો સાથે ડ્રોબેક માટેના દાવાને પરત કરવાની જોગવાઈ કરે છે. તેથી, એકવાર ડ્રોબેક માટેનો દાવો ખામી મેમો સાથે પરત કરવામાં આવે, તે ખામી દૂર કર્યા પછી રજૂ કરવામાં આવે તે પછી જ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. તેથી, ખામી મેમો એ કારણદર્શક નોટિસના સ્વરૂપમાં નથી, પરંતુ ડ્રોબેક માટેના દાવામાં ખામી દર્શાવતી અને આવી ખામી દૂર કરવા અને ત્યારબાદ દાવો રજૂ કરવા જણાવતી પક્ષકારને માહિતી આપવાના સ્વરૂપમાં છે.

[૧૨] વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં, ખામી મેમોની સામગ્રીના વાંચન પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે તે નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) માં ઉલ્લેખિત બે પરિસ્થિતિઓમાંથી કોઈની સાથે સંબંધિત નથી, એટલે કે દાવો કોઈપણ ભૌતિક વિગતોમાં અધૂરો છે અથવા નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૨) માં દર્શાવેલ કોઈપણ દસ્તાવેજ પૂરા પાડવામાં આવ્યા નથી. ખામી મેમો એવા આધારે જારી કરવામાં આવ્યો છે કે વિભાગ અરજદાર દ્વારા નિકાસ કરાયેલા માલના વર્ગીકરણ અને સ્વ-આકારણી સાથે સહમત નથી. ખામી મેમોના સ્વરૂપ પરથી જ એ સ્પષ્ટ થાય છે કે વર્ગીકરણ અને સ્વ-આકારણી અંગે વિવાદ ઉભો કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી, કારણ કે, નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) માં

નિર્ધારિત ખામીઓ દર્શાવતો ખામી મેમો જ જારી કરી શકાય છે. તેથી સ્પષ્ટપણે, ખામી મેમો નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) ના ક્ષેત્રથી ખૂબ આગળ વધે છે.

[૧૩] આ બાબતનો બીજો એક નોંધપાત્ર પાસું એ છે કે સામાવાળાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાના અવલોકન પરથી જણાય છે કે અરજદારનો ડ્રોબેક દાવો અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવ્યો છે અને બાકીના ભાગના સંબંધમાં ખામી મેમો જારી કરવામાં આવ્યો છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, નિયમોના નિયમ ૧૩ નો પેટા-નિયમ (૩) ખામી મેમો જારી કરવામાં આવે ત્યારે દાવો પરત કરવાનો વિચાર કરે છે. તેથી અનિવાર્ય પરિણામ તરીકે, સામાવાળાઓ દાવાને અંશતઃ પ્રોસેસ કરે અને જે હદ સુધી તેઓ વિવાદ ન કરતા હોય તે હદ સુધી તેને મંજૂર કરે તેવો કોઈ પ્રશ્ન ઉભો થઈ શકે નહીં. જો ડ્રોબેક માટેનો દાવો ખામીયુક્ત હોય, તો આવી ખામી દૂર કરવા માટે પક્ષકારને જણાવતા ખામી મેમો સાથે તેને પરત કરવો જરૂરી છે. તેથી, વર્તમાન કેસમાં સામાવાળાઓ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલો અભિગમ સ્પષ્ટપણે નિયમોના નિયમ ૧૩ ની જોગવાઈઓને સુસંગત નથી. આક્ષેપિત ખામી મેમો નિયમોના નિયમ ૧૩ ના પેટા-નિયમ (૩) ની જોગવાઈઓની વિરુદ્ધ હોવાથી ટકી શકે તેમ નથી.

[૧૪] અગાઉ જણાવેલા કારણોસર, અરજી સફળ થાય છે અને તદનુસાર મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૩૦ ડિસેમ્બર, ૨૦૧૫ નો આક્ષેપિત ખામી મેમો આથી રદબાતલ જાહેર કરીને રદ કરવામાં આવે છે અને સામાવાળાઓને અરજદારના ડ્રોબેક દાવાઓને તરત જ પ્રોસેસ કરવા અને અધિનિયમની કલમ ૭૫એ હેઠળ જોગવાઈ કર્યા મુજબ વ્યાજ સાથે ડ્રોબેકની રકમ બને તેટલી ઝડપથી મુક્ત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે. નિયમ તદનુસાર ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ વગર આખરી (absolute) કરવામાં આવે છે.

(હર્ષા દેવાણી, ન્યાયમૂર્તિ)

(એ. એસ. સુપૈયા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*